

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 ռուբլի. կէս տարվանը 6 ռուբլի.
Առանձին համարները 5 կոպէկով.

Թիֆլիսում գրվում են խմբագրատան մէջ.

Մեր հասցեն. Тифлисъ, Редакция „Мшакъ“.
Կամ Tiflis, Rédaction „Mschak“.
Տ է Լ է Ֆ օ Ն № 253.

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ
(բացի կիրակի և սոսն օրերէն).

Յայտարարութիւն ընդունվում է ամէն լիզովով.

Յայտարարութիւններ համար վճարում են
իւրաքանչիւր տողատեղին 10 կոպէկ.
Տ է Լ է Ֆ օ Ն № 253.

ՀԻՄՆԱԳԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ԲՈՎԱՆԻԱԿՈՒԹԻՒՆ

Պօրտ-Արտուրի շրջանում. — ՆԵՐՔԻՆ ՏԵ-
ՍՈՒԹԻՒՆ. Բազուի իրականութիւնից. Նա-
մակ Գանձակի գաւառից. Ներքին լու-
րեր. — ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Պատերազ-
մի շուրջը. — ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ. — ՅԱՏԱՐԱՐՈՒ-
ԹԻՒՆՆԵՐ. — ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ. Նոր բաներներ
մեր գրականութեան մէջ:

ՊՈՐՏ-ԱՐՏՈՒՐԻ ՇՐՋԱՆՈՒՄ

Հեռագրական գործակալութիւնները
հաղորդեցին Վրացիօստօլի նաւատորմի
աշխոյժ և ճարտիկ գործունէութեան մա-
սին: Միւս կողմից Պօրտ-Արտուրի վերա-
կազմութեամբ նաւատորմը ծով գուրս
եկաւ և նոյն իսկ ընդհարում ունեցաւ
հապօնական նաւատորմի հետ: „Рыс. С.“
լրագիրը կարծում է, որ հապօնական
նաւատորմի գրութիւնը բաւական դժուա-
րացած է ներկայումս և նրա շարժումները
աշխույթները դժուար կերպով սահմանա-
փակված է, ուստի և Պօրտ-Արտուրի
պաշտպանութիւնը ունենքի կողմից
դարձել է աւելի նպատաստուր: Գուցէ
հէնց այն պատճառով, որ Պօրտ-Արտուրի
ուսանական նաւատորմը վերակազմ է իր
գործունէութիւնը, հապօնացիները նորից
բերել են 10,000 հոգի գործ և իշկեցրել
էլլիօտի կղզիները ծովափնորում:

Ելլիօտի կղզիները, ինչպէս յայտնի է,
ընկած են Կլանտունեան թերակղզու
արևելեան ափերի հանդէպ և կազմում են
հապօնական գործի յենակէտներէն մէկը:
Այնպիսի պէտք է շինվին քարածուխի և ու-
րիշ գնահատելի մթերքների համար պա-
հեստներ՝ պատերազմի պիտոյքները ապա-
հովելու նպատակով: Անկասկած 10,000
հոգին չափազանց շատ է յենակէտը և
պահեստները պաշտպանելու համար և
նրանց մի մասը կը գործադրվի ուրիշ
նպատակով:

Եւրոպական նաւաշինարանները այժմ
սաստիկ զբաղված են թէ քննարկեն նաւերը
կարկատելու հոգսերով և թէ նոր նաւեր
շինելու պատուէրներ կատարելով: Նրանք
չեն կարող շինել կրէյնները կամ մա-
նամանկ զրահակիրները, բայց կարող են
շինել և, անկասկած, շինում են ականա-
նաւեր:

Ականանաւերի մի անգին նաւատորմ
կազմելով, հապօնացիները հարաւորու-

թիւն կունենան իմացութիւն ցոյց տալու
ուսանական բալտիկական նաւատորմին, որ
պէտք է շուտով Բալտիկ ծովից ու-
ղեկորվի դէպի Հեռավոր Արեւելք: Այլապէս
հապօնական նաւատորմին անկարող կը
լինէր մրցել ուսանական նաւատորմի
հետ թէ քանակութեամբ և թէ որակաւ-
թեամբ: Այդ միջոցը, արդարև մի ուժեղ մի-
ջոց է և ուսանական նաւատորմը պէտք է
աչքի առաջ ունենայ այդ հանգամանքը և
մաքառէ հապօնական այդ նաւատորմի
դէմ:

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԲԱԳՈՒԻ ԻՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

Հեռագրներից և պաշտօնական հաղորդա-
գրութիւնից արդէն յայտնի է, որ Պարսկա-
ստանում բռն է գրել խօսքեր և թէհրանում
անգլիկ կոտորածներ է անում:

Այսպէս ուրեմն, անկող հիւրը նորից գլուխը
բարձրացրել է և սպառնում է իր սովորական
պտոյտը կատարել:

Առաջնակարգ հիւրանոցը, որտեղ կողոնայ
նա անպատճառ հիւրընկալվել, — դա Բագու է,
Կովկասի բերանը:

Իսկ թէ ինչպիսի սիրտը տանտէր է Բա-
գուն այդպիսի աներես և անամթ հիւրերի
համար, — դա գաղտնիք է և ոչ էլ ապացոյց-
ների կարօտ:

1892 թվականը դեռ կենդանի է մեր առջև,
այդ տարվայ փորձանքներին ենթակաւոր
այսօր դեռ հրապարակի վրա են. այսօր
նրանց պարտքն է վկայել և հաստատել, թէ
որքան վտանգաւոր կացութեան մէջ կընկ-
նի Բագուի հասարակութիւնը, եթէ նա չը
սթափվի իր գարաւոր քնից, եթէ նա չը հա-
մաձայնվի բաժանվել վերջապէս իրան համար
այնքան սիրելի և պաշտօնի օրգանական ան-
մաքրութիւններից, կեղտից:

Մէկ անգամից դիւթական գաւազանով վե-
րացիներ այն ապականութիւնները, որոնց մէջ
լողում է հարուստ և մաքուր միայն ամենից
շատ շանքեր ունեցող Բագուն, — անկարելի է
և եթէ հնարաւոր, գոնէ շատ թանկ արժեքով:
Շատ դժուար է, ի հարկէ, անմաքրութեան
վտանգներից զատկով այնտեղ, որտեղ մաք-
րասիրութիւնը ոչ թէ պահանջ է, այլ և ա-
տելի մի բան:

Ինչ որ է, յամենայն դէպս մեր Անդրկով-
կասը, ամենազրկաւոր Բագուն, հակառակ իր
ցանկութեան, պիտի արթնանայ և նայէ իր

բազմ կունենաւ մեր լեզուն: Բայց ներկան իրողու-
թիւն է և պահանջում է աշխատել գոնէ բանական,
խոհական միջոցներով չեղբացներ, որքան հնար է
այն պայմանների ազդեցութիւնը, որոնք առաջ են
բերել մեր պատկառումը:

Շատ տարօրինակ բան: Պ. Արդոնց այսքան
գեղեցիկ կերպով հասկանում է գրութիւնը,
բայց ինչ էլ շտապում է պառակտման մի նոր
դուռ բաց անել: Անհատի մտածած, անհատի
գործարքած նորաձեւութիւնները չեն կարող
գրական մեթոդներ նպաստել, այլ միայն օ-
տարացման, խորթութեան նորանոր առիթներ
կը ստեղծեն: Թիւրքաւայրերը սաստիկ պահ-
պանողական են լեզուի հարցերի մէջ: Յայտնի
է, որ ուսանալիքը ոչինչ աշխույժութիւն չը գը-
տան, երբ փորձեցին հասկացնել նրանց թէ
որն է ուղիղ տառադարձութիւնը: Բոլոր փառ-
քի կողմն էին, նոյն իսկ մեծ Մեքուպը վկա-
յում էր, որ իրաւունքը նրանցն է. բայց թիւր-
քաւայրերը մազի չափ չը շեղվեցին իրանց ըն-
դունած ձևերից (բացառութիւն կազմեցին մի-
այն Վիեննայի Միլիթարիստները) և այսօր
մենք և նրանք այդ հարցի մէջ հակադրանքներ
ենք:

Այս պատճառով մանաւանդ ամեն մէկը չը
պիտի ինքնագլուխ կանօններ ու պատուի-
րանքներ տալ: Նայելով այն առատութեան,
որով մեզանում լոյս են ընկնում տառերի բե-
ֆորմատները, պէտք է սպասել որ ուսա-
նալիքի մէջ լեզուն շուտով այնպիսի կը-

շուրջը: Մօտենում է մի թշնամի, որին յաղ-
թելը անկարելի է, բայց մեր պայմաններում,
շատ դժուար: Կարելի է այնպէս անել, որ թըշ-
նամին իսկի ներս էլ չը մտնի — դրա համար
աւելի եռանդուն և միահամուռ պատրաստու-
թիւն և ընդիմադրութիւն է հարկաւոր: Ո՛չ մի
տեղ այնքան հարուստ չէ փողով և բանիմաց
ոյժով, ինչպէս Բագուն, հետևապէս և ոչ մի
տեղ այնքան դիւրին չէ անժամանակ հիւրին
դուրս վրձնելը: Այն, ինչ որ չէ կարող անել
Թէհրանը, — նա հեղափոխութեամբ կանչէ Բագուն:
Այն, ինչ որ ներքին է թէհրանին, ներքին
չէ Բագուին:

Երեսուցիութեան, չեմ ասում միմիայն
ինտելիգենցիայի, այլ և փոքր ի շատէ գրա-
գէտ մասի վրա բարոյական պարտք կայ ծա-
նօթացնել հասարակութեանը խօսքայի երևան
գալու և աւերուցնել գործելու պատճառների
հետ, սովորեցնել նրա դէմ կուրու միջոցները:
Դրա համար մեր գրականութիւնը բաւականա-
չափ նիւթ ունի: Հարկաւոր է միայն այդ ինք-
նապաշտպանութեան գաղափարը ներշնչել հա-
սարակութեանը ոչ թէ սարսափել, սպառնալիք
միջոցով, այլ հանգիստ և խաղաղ ճանապար-
հով, այնպիսի հարսակով, որ հասարակու-
թիւնը ոչ թէ սարսափի նրանից, այլ նրա
հետ հեռու պատրաստակամութեան իղձով
սողորմի:

Եթէ խօսեալ չարիք է, յամենայն դէպս այն-
պիսի չարիք, որ կարելի է վերացնել, առանց
վնասի, առանց հակա (այլ ո՛չ ներսկայն)
զոհողութիւնների: Հարկաւոր է միայն, որ մենք
մաքրվենք, սկսենք սիրել մաքրութիւնը և ան-
շեղ կերպով հետեւենք այն նախազգուշական
ցուցմանքներին, որ առաջարկում է մեզ
գիտութիւնը:

Ռ. Յովհաննանյան

ՆՈՐԱՆԵՐԿՈՒՆԵՐԻ ՏԱՐԻ

Բանանց դեղ, յունիսի 14-ին

Մեր գաւառի ընդլայնացած գիւղական հա-
մայնքները դեռ չեն կազմակերպվել վերջնա-
կանապէս, համայնական-վարչական մեքենան
կանոնադրապէս դեռ չէ գործում, թէև կա-
նոնադրվելու նշաններ ցոյց է տալիս, և այդ
շնորհիւ գլխաւորապէս հաշտարար միջնորդ-
ների, որոնց անմիջական հսկողութեան ու
խնամքին են յանձնված (անցեալ յունիսի)
վերակազմած գիւղական համայնքները: Միւս-
չէ ներքին 1904 թ. սկիզբը մեր գիւղական
համայնքները ամբողջովին գտնվում էին դա-

պարանափոխութիւնների պիտի ենթարկվի, որ
ճիշտ որ անհնարին պիտի լինի հաշտվել նրա
հետ: Ինչպէս մեղադրել թիւրքաւայրերին, երբ
ուսանալիս էլ հարկաւորված է իր լեզուն կոտ-
րատել՝ ձեր նորաձեւութիւնները ընդունելու
համար: Միթէ դժուար է հարցնել, համաձայ-
նութիւն կայացնել: Ամենին: Թիւրքաւայրերը
հետո են մեղանից, անշտապ են, բայց նը-
րանք ունեն այնպիսի հեղինակաւոր ներկա-
յացուցիչներ, ինչպէս են Վիեննայի Միլիթա-
րիան հայրերը, որոնք, կարծում ենք, բոլոր
ուսանալի հայագէտներից աւելի ձեռնհաս են
լեզուի հարցերում:

Երբ մտածում էք թէ ինչպիսի հեղափոխութեամբ
է կարելի մեղանում լեզուի բեֆորմատոր հըռ-
չակվել, չէք կարողանում չը խոստովանել, որ
այս անաւերութիւնը բարեփոխում առաջացնե-
լու տեղ կործանում պիտի բերէ: Տասնեակ
տարիների ի վեր ուսանելը մասնում են ի-
րանց պարզեցնելի մի երկու աւելորդ տառերի
վերացման մասին. որքան վիճարանութիւն-
ներ, քանի յանձնաժողովներ, սակայն հարցը
դեռ վճռված չէ և հազիւ թէ շուտ վճռվի: Իսկ
մեղանում...

Պ. Արդոնց մի շատ բնորոշ խոստովանու-
թիւն է անում, որից մարդ ապշել միայն կա-
րող է: Նա գիտէ, որ անգլիական և ֆրան-
սիական լեզուներում գրութեան և արտասա-
նութեան մէջ մեծ վիճ կայ: Բայց բա-
րեփոխել այդ անգլիկ պահպանութիւնը, որից,

առական ոստիկանական հաստատութիւնների
ու պաշտօնականների հսկողութեան ներքոյ. գըլ-
խաւոր անձը, որի հետ շփվում էին գիւղա-
կան պաշտօնականները, որից ցուցմունքներ,
ներշնչումներ ու հրամաններ էին ստանում
նրանք, ոստիկանական պրիստաւն էր. գիւ-
ղական վարչութեան տօն տուողը, նրան դե-
կավարողը, նրան լաւ կամ վատ ուղիղ տա-
նողը բացառապէս պրիստաւն էր համարեալ:

Քանի որ պրիստաւները միշտ ծանրաբեռն-
ված են լինում գուտ ոստիկանական պարտա-
ւորութիւններով, նրանք հնարաւորութիւն
չունեն, եթէ ցանկութիւն նոյն իսկ ունենան,
թափանցել գիւղական գործերի ու գործակա-
նութեան բոլոր խաւերը, ուստի ստիպված են
լինում ըստ մեծի մասամբ վերաբերվել իրանց
բազմատեսակ պարտաւորութիւններին հա-
րկանցօրէն, մակերևութաբար, շատ դէպքե-
րում ոչ անհրաժեշտ լրջութեամբ ու բարե-
խղճութեամբ. շատ բան կաղում է ու մնում
երեսի վրա. ձախորդութիւններն ու չարիք-
ները կուտակվում են իրար վրա: Գիւղը յա-
ճախակի մնում է առանց կօսորձի իր գոր-
ծիչների, իր անկիրթ, մեծամիտ ու, բիշ բա-
ցառութեամբ, անբարեխղճ իշխանաւորների
ձեռքով, որոնք, օգտվելով այդպիսի գրութիւ-
նից, կամ պրիստաւի դէպի իրանց տաճած
հաւատից, գործում են անթիւ զեղծումներ,
հասցնում են իրանց խնամքին յանձնած տղէտ,
իր իրաւունքների մասին հասկացողութիւն
չունեցող գիւղական ամբարիւն բազմաթիւ չա-
րիքներ, որոնցից շատերը առասպել կարող էր
թաւ գիւղական ժողովրդի կեանքին անձանթ
անձանց...

Այժմ կովկասեան գլխաւոր վարչութիւնը
մտցրել է նոր կարգ, սուղ է մեր գիւղերին
վարչութեան նոր օրգաններ, որոնք, ըստ իրանց
կոչման, պէտք է ձեռք առնեն գիւղական բո-
լոր գործերի ղեկավարութիւնը, թողնելով
պրիստաւներին միմիայն գուտ ոստիկանական
գործերը, ազգաբնակչութեան կեանքի ու գոյքի
ապահովութեան վերաբերվող հոգսերը: Հաշ-
տարար միջնորդները ենթարկվում են ոչ թէ
գաւառապետին, ինչպէս պրիստաւները, այլ
անմիջապէս համայնապետին ու համայնա-
կան վարչութեան: Նրանք ղեկավարվում են
գիւղական ընտրութիւնները. նրանց անմիջա-
պէս ենթարկվում են բոլոր գիւղական պաշ-
տօնականները, գիւղական դատարանների վճիռ-
ները նրանց միջոցով, նրանց եղբակցու-
թիւններով պէտք է ներկայացնվեն միշտ նա-

ի դէպ է ասել, ազատ է մեր լեզուն, անկարե-
ւի ու անհնարին է. գիտէք ինչու: Որովհետև
«Նրանք լեզուներ են բառի շիտակ մտքով և
շրջում են միջիտանաւոր բերաններում և միջիտա-
նաւոր հատորներում»: Իսկ մեր լեզուն: «Մի
խեղճ առուակ, որի հետք լին է թփերով և
մացառներով»: Ու երբ այսպէս է, ամեն մէկը
կարող է երջանկացնել նրան իր կանօններով
ու բեֆորմներով: Փոքր է, աղքատ է, անաւեր
է, և նրան ամեն օր կարելի է տալն ու վրա
անել, աւելացնել նրա թփերը ու մացառները:
Ուրիշ լեզուները հարկաւորում են գլուխ թե-
քել, դժուարութիւններ յաղթել ու սովորել, —
ասում է պ. Արդոնց, — մերին կարեւորութիւն
տուող չը կայ: Եւ կարեւորութիւն չը տուող-
ները, կասենք մենք, աւելի մեր ինքնավաստ
է, և նրան ամեն օր կարելի է տալն ու վրա
անել, աւելացնել նրա թփերը ու մացառները:
Ուրիշ լեզուները հարկաւորում են գլուխ թե-
քել, դժուարութիւններ յաղթել ու սովորել, —
ասում է պ. Արդոնց, — մերին կարեւորութիւն
տուող չը կայ: Եւ կարեւորութիւն չը տուող-
ները, կասենք մենք, աւելի մեր ինքնավաստ
է, և նրան ամեն օր կարելի է տալն ու վրա
անել, աւելացնել նրա թփերը ու մացառները:
Ուրիշ լեզուները հարկաւորում են գլուխ թե-
քել, դժուարութիւններ յաղթել ու սովորել, —
ասում է պ. Արդոնց, — մերին կարեւորութիւն
տուող չը կայ: Եւ կարեւորութիւն չը տուող-
ները, կասենք մենք, աւելի մեր ինքնավաստ
է, և նրան ամեն օր կարելի է տալն ու վրա
անել, աւելացնել նրա թփերը ու մացառները:

հանգանական վարչութեան հաստատման կամ բեկանման համար. գիւղական դատարանի ոչ մի վճիռ, ամենամանջան նոյն իսկ, առանց հաշտարար միջնորդի գիտութեան ու վաւերացման չը պէտք է ի կատար ածվի:

Հաշտարար միջնորդները պէտք է նախագահեն համայնական ժողովի այն նիստերին, որոնք հրաւիրուած են ընտրութիւններ կատարելու, համայնքի հողային հարցերը ու գործերը կարգաւորելու, համայնական նախաշաշուր կազմելու, պաշտօնեաների արած ծախսերը ու հաշիւները քննելու ու պահանջ-վող պետական հարկը համայնքի անդամներին վրա բաժանելու համար: Առհասարակ գիւղի բոլոր դրամական գործերը կարգաւորող, ընդհանուր ժողովները առանց հաշտարար միջնորդների մասնակցութեան չը պէտք է տեղի ունենան:

Նրանց ներկայութիւնը այդպիսի ժողովներին, մասնաւոր գիւղական պաշտօնեաների արած ծախսերին վերաբերելով ժողովներին, շատ ցանկալի է. բնականաբար բարիք պէտք է սպասել նրանց ներկայութեանը մեր խեղճ գիւղերի համար, որոնք օրէնքով սահմանված հարկերը, պետական ու համայնական, գիւղի պէտքերի համար գոյութիւն ունեցող, շնորհիւ գիւղական գեւեղի, անբարեխղճ պաշտօնեաների, գլխաւորապէս տանուտէրերի ու հարկահանների («գործիկների») կատարած ապօրինութիւնների ու զեղծութիւնների, կրկնապատկուտ են երբեմնակի: Այդ կրկնապատկուտները աւելի սովորական ու բնական են մեր թիւրք գիւղերում, որոնց հետ համեմատած հայաբնակ համայնքները բարեկարգ, քիչ-շատ կուլտուրական, քաղաքակրթ կարող են համարվել:

Թրքաբնակ համայնքների կեանքի ու սովորութիւնների հետ աւելի լաւ ծանօթ մի անձնաւորութիւն, նախկին ոստիկանական պաշտօնեայ, հաւատարմութեամբ է, որ ինչքան հայ գիւղերն են գերմանականից յետ, համարեալ այնքան էլ թուրք գիւղերն են յետ հայաբնակներից. նախնական նախապետականութիւնը, վարքերի ու բարքերի սանձարձակութիւնը, մասնաւոր գիւղական պաշտօնեաների շրջանում, կատարեալ «թաւառակութիւնը», անպայման իշխում են դեռ մեր թրքաբնակ գիւղերում... Դժուար չէ երևակայել, թէ ինչ քառս, խաւարի ինչ թագաւորութիւն են ներկայացնում մեր գաւառի Չանաղչի, Լարաթափա ու այլ թրքաբնակ համայնքները...

Ստ. Տէր-Աւետիքեան

ՆՅՐՔԻՆ ԼԱՌԻՆԻ

Ինչպէս յայտնի է մեր ընթերցողներին, անցեալ տարի Պետերբուրգի Հնագիտական կոմիտէի որոշել էր մի շարք հատորներով լոյս ընծայել հայ-վրացական արձանագրութիւնները: Իբրև առաջին հատոր լոյս կընծայվի այն արձանագրութիւնների ժողովածուն, որոնք մինչև այժմ յայտնի են եղել և ցրված են գանազան հրատարակութիւնների մէջ: Այդ ժողովածուն կազմել է Կ. Կոստանեան: Առաջին հատորի ծախքը վերցրել է իր վրա Գիւրգեն

Պետք է հեշտացնել գրադրութիւնը,—ասում են մեր վերանորոգիչները: Այս արդէն ուրիշ հարց է. իսկ այստեղ հարկաւոր է և մեծ ընդունակութիւն, և արժանաւոր վերանորոգութիւն, ստեղծելու ոյժ: Պ. Աղոնցը հանդիման է, որ հիւնի տեղի և անտեղի գործածութիւնը հեշտացնել է գրադրութիւնը: Բայց քանի նոր կանօններ պէտք է սովորել խեղճ աշակերտը, քանի լեզուագիտական հարցերի մէջ պիտի խորասուզվի նա՞ այդ նորաձեւութիւնը գիտակցօրէն ըմբռնելու համար: «Առու» բառի մէջ «ու»-ն արմատական հնչյուն է. բայց երբ այդ բառի վրա աւելացվում է «ակ» մասնիկը, այն ժամանակ արդէն պէտք է գրել միայն «առակ», այսինքն փոխել հնչյունը, քանզի հնչյուն հաղորդել նրան: «Աստուած» բառը հազարաւոր տարիներ զբղւում էր ու-ով: Այժմ ասում են, որ պէտք է գրել -ով: Ինչո՞ւ: Չէ՞ որ նրա մէջ պարզ պահված է «ու» հնչյունը, չէ՞ որ շատ տեղեւորում ժողովուրդը «Աստուծ» է ասում: Գրեցէ՛ք «լեզու», բայց մի՛ գրէք «լեզուի», այլ «լեզու»: Բայց ժողովուրդը արտասանում է «ու»-ն սեռական հոլովի մէջ, արտասանում է պարզ, երկար, նոյն իսկ «ծոր տալով», ինչպէս արտաւեր (Լարաբաղի բարբառում «լու-զուխա»): Ինչո՞ւ խել հնչիւնը. ինչո՞ւ այրուբէնը զրկել հնչիւնական արտայայտութեան կարողութիւնից, մի կարողութիւն, որ նրա ոյժն է, նրա կեանքն է: Ասում էք թէ հեշ-

տութիւնները Ակադեմիան: Երկրորդ հատորը կազմված էր լինի վրացական արձանագրութիւններից:

Մի պարոն, Դ. Կ. սկսել է վրացի գրողներից թարգմանութիւններ անել և արդէն հրատարակել է երեք թարգմանութիւն, այն է 1) Նինոզիլիից՝ «Հեռաման» պատմութեամբ, 2) Սուսիկիւմէից՝ «Գեղեզմանասան» էսկիզը և նորերս Դուռու Մէգրելից՝ «Անմեղ Զոնր», պատկեր ժողովուրդի կեանքից, որ տպված է Թիֆլիսում: «Հեռամէս» տպարանում. գինն է 8 կօպ:

Թիֆլիսի նահանգապետի նախագահութեամբ անցեալ օրը տեղի ունեցաւ արտակարգ մի ժողով, որին մասնակցում էին, բացի նախագահից, քաղաքագլխի պաշտօնակատար իշխան Չերքեզովը, քաղաքի բժշկական և սանիտարական մասի վերատեսուչ բժիշկ Ստեփանեանը, Կուր գետի նաւագնացութեան վերատեսուչ ինժեներ Կիրակոսեանը, զանազան դաւանութեան հոգեւորականների ներկայացուցիչները և ուրիշ անձեր: Ժողովի զբաղմունքի առարկան էր մեր երկրին սպառնացող համաճարակը—խօշորայի խնդիրը: Որոշումներ կայացվեցին առողջապահական, ախտահանական և այլ միջոցների գործադրութեան վերաբերութեամբ: Որոշվեց նոյնպէս տեղական լեզուներով հանրամատչելի գրութեան տարածել ժողովուրդի մէջ այդ հիւանդութեան և նրա դէմն առնելու մասին:

Պօլերայի ուղեւորական ցնցել է բոլորին: Ամեն կողմից միջոցներ են ձեռնարկվում: Երէկ մենք հաղորդեցինք երկրիս կառավարչապետի կարգադրութիւնը բոլոր Կովկասի վարչութիւններին, իսկ այսօր արդէն կարող ենք հաղորդել, որ Բագուի մէջ կարգադրութիւն է եղել Պարսկաստանից ծովով ստացվող բոլոր իրերը ենթարկել խիստ հսկողութեան, քանի որ ինքն և ախտահանութեան: Նոյն տեսակ կարգադրութիւններ եղել են և ցամաքային սահմանների հաղորդակցութեան առիթով: Կովկասեան երկաթուղիների գլխաւոր կառավարիչը խիստ հրաման է արձակել, որ առողջապահիկ յատուկ յանձնաժողովները գործի ձեռնարկեն, վերահսկողութիւն սկսեն և տեսածները արձանագրութեան ձեռք շուտափոխ իրան հաղորդեն:

Արամ Թումանովի ներկայ յունիսի 23-ին մեռել է վրաց յայտնի գործիչներից մէկը՝ բժիշկ Սամսոն Վիսաարիօնովիչ Տօպուրիան:

Մենք ստացանք «Բժշկականութիւն» եւ Հասարակութիւն» գրքովը, 12 պատկերներով, որ գրել է բժ. ուսանող Գ. Մաղաբեան: Գիրքը տպված է Թիֆլիսում այս տարի, գինն է 25 կօպէկ:

ԲԱՊՈՒԻՑ մեզ գրում են. «Երէկ, ամսի 23-ին, քաղաքային վարչութեան մէջ արտակարգ ժողով կար՝ քաղաքի սանիտարական գրութիւնը բարեկաւելու մասին: Ներկայ էին

տութեան համար պէտք է գրել «Աստուծ»: Շատ լաւ: Բայց հեշտութեան արմատական յատկութիւնը միանմանութիւնն է: Սակայն ձեր սխառնի մէջ չը կայ միանմանութիւն. դուք կանօններ, բացառութիւններ էք տալիս, և նրանք դարձեալ դժուարացնում են լեզուի ուսումը: Ինչո՞ւ չէք -ը բառերի սկզբում էլ գնում. ինչո՞ւ կարելի է գրել «Աստուծ», բայց չէ կարելի գրել «աւրդ», «աւրդ»: Դուք ընդունում էք և գործ էք ածում «Աստուծ», «Մեր» հրէշաւոր ձեւերը, բայց չէք կարողանում գրել, օրինակ, «հօւ» (հով): Սա սխառն մի բացակայութիւն է ցոյց տալիս, հետեւողականութեան, սկզբունքի բացակայութիւն: Սորէն Ստեփանեան գոնէ հետեւողական էր. նա չնչում էր յ-ն տառերի վերջից, բայց և զբղւում էր «հոյս», «հունվար»:

Հանգուցեալ Սարգիս Սարգսեանը, յուսաւոր և տաղանդաւոր լեզուագէտը, հերքում էր հիւանդութեան սխառնութիւնը, հիմնվելով այն յարաբերութիւնների վրա, որ ունեն մեծարկեան տառերը յունական այբուբենի հետ: Նա ասում էր, որ «վ» հնչիւնը արտայայտուելու համար մեզ տուած է իր հաստատուն, անփոփոխ ձայնն ունեցող մի տառ միայն—վ: Մինչ -ւ-ը ձայնաւոր է, չունի իր առաջին, անկախ նշանակութիւնը և միայն երբեքարձանների համար է գործ ածվում: Այսպէս հասկացել են և մեր նախնիքները (Անիի և շրջակայների արձանագրութիւնների մէջ վ-ի գործածութիւնը

քաղաքում գտնվող քաղաքային բժիշկներից շատերը, քաղաքի բժիշկը, ոստիկանապետը, քաղաքային արխիտեկտները և քաղաքային վարչութեան անդամները: Երեք ժամվայ խորհրդակցութիւնից յետոյ որոշեցին անմիջապէս խիստ միջոցներ ձեռք առնել քաղաքը մաքրելու համար, հինգ ոստիկանական ժառանգի համար հինգ կամիսիս նշանակել՝ բժշկից, արխիտեկտից, պրիստաւից և երկու քաղաքացիներից—շրջելու համար աները և՛ գլխաւորապէս, հասարակական հիմնարկութիւնները, բաղնիսները, հիւրանոցները, ճաշարանները, բարկանաւորները, մեծ բակերը և այլն:

ԱՐԳԻՆԱՅ գիւղից (Շիրակի գաւառ) մեզ գրում են. «Յունիսի 20-ի և 21-ի գիշերը եկած կարեւոր գզալի ֆնա հասցրեց Շիրակի մի քանի գիւղի հացաբլուրներին, նոյնպէս և բանշարանոց պահողներին, որոնք այս կողմի միակ ապրուստի աղբիւրներն են: Ոչ մի տարի Շիրակում այսքան յաճախ չէր տեղացել կարկուտ, որքան այս տարի»:

ԲԱՆԱՆԱՆԻՑ մեզ գրում են. Ամսիս 22-ին, երեկոյեան ժամը 2-ից 10 րօպէ անց, սկսվեց սարսափելի երկրաշարժ, որը տեղի մօտաւորապէս 4 վայրկեան: Այս անգամվանը անցեալ տարվանից էլ ուժեղ էր»:

ԱՍՏԻՆԱՆԻՑ մեզ գրում են. «Կիրակի, յունիսի 20-ին, պատարագից յետոյ հայոց տառերի գիւտի 1500-ամեակի առիթով տեղիս հայոց օրորդաց ուսումնարանի դահլիճում տեղի ունեցաւ գրական-երաժշտական հանդէս: Շնորհիւ այն հանգամանքի, որ այդ մասին նախօրօք ծանուցված էր եկեղեցիներում և հաղորդված տեղական լրագրի միջոցով՝ ուսումնարանի ընդարձակ դահլիճը լրացված էր երկու սեռի բազմութեամբ: Հանդէսը բացվեց «Էվիթաճինի» ի Հօրէ» շարականով, ապա կարգաւորեցին տառերի գիւտի պատմութիւնը և օրվայ յարմար մի քանի ոտանաւորներ. մէջ ընդ մէջ գեղեցիկ երգում էր բառաձայն երկսեռ խումբը Նիկ. Մեդնիկեանի ղեկավարութեամբ: Մուտքը ձրի էր»:

ՓԻՐԱՄԱՆԱ գիւղից (Շուշ. գաւ.) մեզ գրում են. «Մեր գիւղի անասունները, ինչպէս և ամբողջ մշակիւնը, վարակված են զբաղ կոչված վարակիչ հիւանդութեանով: Դարաղը լինում է երկու տեսակ. մէկը՝ բերանից՝ երբ անասունը ոչինչ ուտել չէ կարողանում, միւսը՝ ոտներից, երբ գնալ չէ կարողանում: Դժուարիտաբար մեր անասունները այդ երկուսիցն էլ վարակված են»:

ԱՍՏԻՆԱՆԻՑ մեզ գրում են. «Ռուսական օպերայի արտիստ Զ. Աբրահամեան (Նոր-Նախիջևանի թեմական դպրատանի նախկին սան, բարիտոն) այստեղի ժողովրդական տան թատրոնում երկու անգամ համերգ տուեց: Ծրագիրը բաղկացած էր մի քանի օպերաներից վերցրած տրիօններից և գանազան բօմաններից: Բացի դրանից՝ առաջին երեկոյթին պ. Աբրահամեան Բոսնիայի «Սեվիլիայի

տեսնում ենք «տիլ», «տիլա», «Գիւն» և այլ բազմաթիւ բառերի մէջ: Այսպէս հասկանալ են և Միխիլեանի վարդապետները, երբ նոր գործածութեան մէջ էին մտնում աշխարհաբար: Շատերը կարծում են թէ «Մշակի» ուղղագրութիւնը մի ինքնահնար բան է: Բայց Գրիգոր Արծրունին իրանից ոչինչ չէ հնարել: Բաւական է նայել Հ. Գաբրիէլ Աւետիքեանի աշխարհաբարով գրած բերականութեան, որ տպված է Վիեննայում 1817 թւին, և դուք կը տեսնէք, որ «Մշակի» այսօրվայ ուղղագրութիւնը նոյնն է, ինչ այդ բերականութեան մէջ: Դա Աւետիքեանի, Բժիշկեանի, Ինձեանի իման լեզուագիտների ուղղագրութիւնն է, հիմնված մեր լեզուի խոր ուսումնասիրութեան վրա: Յիսուսական թաւականներն, երբ Ռուսիանում, Օտանը ուղեցին ուղղագրութիւն ստեղծել աշխարհաբար լեզուի համար, նրանք հիմք ընդունեցին այդ վիեննայիկան ուղղագրութիւնը, այնպէս որ նրանք արածը իսկական նորութիւն էլ չէր: Գիւղից ուղղագրութիւնն անցաւ Թիֆլիս, ուր Ստեփանեան գործ ածեց «Հայկական Աշխարհի» մէջ. Արծրունին, իրեն այդ ամագրի աշխատակից, իւրացրեց այդ ուղղագրութիւնը և մտցրեց «Մշակի» մէջ:

Տառերի բեֆօրմատօրները մոռանում են մի նշանաւոր հանգամանք: Բաւական չէ թէօրիաներ իմանալ, կանօններ գտնել: Պէտք է ու-

Սափրիչ» օպերայից գեղեցիկ խաղով ներկայացրեց Ֆիգարօի դերը: Ինչ վերաբերում է արեւելեան եղանակներին, առաջին կօնցերտին պ. Աբրահամեան երգեց Սպենդարեանի «Արեւելեան մեղօրէն», «Դարուն» հայկական բօմանում և հանրածանօթ «Կոռնկը»: Պէտք է նկատած, որ՝ նախ քան առաջին համերգը՝ մենք նոյն օրը պ. Աբրահամեանին լսել էինք հայոց եկեղեցում, որտեղ նա սօր երգում էր պատարագի ժամանակ, և միջակ տպաւորութիւն էինք ստացել: Այդ պատճառով մենք մասամբ նախապաշարված գնացինք համերգին: Բայց, բարեբաղդաբար, երգիչը մեր սպասածից շատ աւելի աջող կատարեց համարեալ բոլոր նօմերները: Չայնը բաւական մշակված, ուժեղ բարիտոն է, մասնաւոր աջող ստորին լեգիտորում, թէ և այնքան էլ ձկուն չէ դեռ ևս: Բարիտոն լինելով՝ «Կոռնկը» այնքան էլ աջող չերգեց, որը աւելի տնօրային եղանակ է: Առաջին կօնցերտին բազմաթիւ ուս հասարակութիւնը շատ համակրանքով վերաբերվեց հայ երգչին՝ ամեն մի համարից յետոյ բուն ծափահարութիւններով մի քանի անգամ բեմ կանչելով, բայց «Կոռնկը» չը հանկարգաւ. միայն փոքրաթիւ հայերն ու վրացիները «Կոռնկի» ազդեցութեան տակ՝ թախիծով համակրված՝ գլուխները կախեցին: Ցաւելով պէտք է աւելացնեմ, որ տեղական հայերը շատ սառն վերաբերվեցին իրանց հայրենակցին, մասնաւոր երկրորդ համերգին: Երկրորդ համերգին հայ եղանակներ չերգեց: Եթէ այստեղի հայերի այդ սառն վերաբերմունքը պատահական երեւոյթ չէ, կարելի է եղբակացնել, որ նրանք շատ էլ չեն հասկանում և գնահատում գեղարուեստը, որ ցաւալի է ի հարկէ»:

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՆ

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳԻ ԵՈՒՐՁԸ

Նապօնացիների գործած անգրաֆիլների առիթով: «Echo de Paris» լրագրի Պետերբուրգի թղթակիցը հաղորդում է, որ ուսաց կառավարութիւնը մանրագնին կերպով ընկնող գեներալ Կուրօպատկինի ներկայացրած գեղեցուցումները և ֆոտօգրաֆիական լուսանկարները, եւապօնացիների մեր վերաւորեալների և սպանվածների վրա գործած գաղանթութիւնների հարցի առիթով, որոշեց այդ մասին հաղորդել մեծ պետութիւններին: (Речь. Вѣд.)

Բայիսիական հալապայի մասին: «Times» լրագրի Պետերբուրգի թղթակիցը հաստատում է, որ իբր թէ Ռուսաստանը խնդրել է Ֆրանսիական կառավարութիւնից թոյլ տալ բաւառական էսկադրին ածխի պաշար վերցնել Հեռաւոր Արեւել գնալիս: Թղթակիցը յայտնում է, որ խօսելով այդ մասին մի ձեռնարկ անձի հետ, նա իմացաւ, որ այդ խնդիրը, միջազգային օրէնքներով, կարող է ընդունվել երկու պայմանով: Առաջին, ածխի քանակութիւնը, որ պէտք է տալ չէզոք պետութիւնը, չը պէտք է աւելի լինի այն քանակութիւնից, որ հարկաւոր է պատերազմական էսկադրային՝

ստանալիքի ժողովրդական բարբառները, վերլուծել բարբառները, վերլուծել նրանց հնչիւնները, քանի նրա օրէնքները: Եթէ Ստեփանեան իմանար թէ Վաղարշապատի բարբառը որքան պարզ ու անաղարա պահել է յ-ի հնչիւնը, նա չէր գրի «հոյս», «հարութիւն»: Նոյնպէս և պ. Աղոնցը, եթէ ուղղագրութեամբ ականջ դէր Շիրակի բարբառին, որի մէջ ու տառը ունի շատ որոշ հնչիւն, նա չէր գրի «Անգլիո», այլ գոնէ հնչունական պարզութիւնը պահպանելու համար կը հնարէր «Անգլի»:

Այսպիսի առարկութիւններ դեռ շատ կարելի էր բերել նորաձեւութիւնների դէմ: Բայց մենք բաւական ենք համարում այսքանին: Եւ կարծում ենք թէ բաւականաչափ ապացուցինք, թէ ինչ ուղղութեամբ պէտք է գործել՝ մեր լեզուին ձորութիւն, կենսաւարկութիւն և կենդանութիւն հաղորդելու համար: Փրկութիւնը տառերը չեն,—ոչ, մասնաւորապէս որ տառերի բեֆօրմն էլ վայր ի վերջ էլ բոլորովին չէ բերում պարզութիւն ու հեշտութիւն Գործեցէ՛ք ուրիշ ուղղութեամբ, գոնէ իսկական աղբիւրը,—և ձեզ շնորհապարտ կը ֆնան հայոց գրականութիւնը ու գրողները:

Լ.

մինչև մօտակայ էտապը հասնելը և, երկրորդ, կարևոր է, որ ամենի քանակութիւնը նաեւ հանգստում բաւական լինի և որ չէզոք պէտքերը չը գրգռէ դժուար դրութեան մէջ պատերազմական նաւերին անուշ հայթայթելը: Ռուսաց կառավարութիւնը բանակցութիւններ վարել է ամենի հայթայթման մասին նաև Ֆրանսիայի և Գերմանիայի հետ: (P. Béd.)

Նապոնեոնի մանուկները: «Berl. Tageb.» լրագիրը նախագովարանում է ռուսաց մանուկ իր չափազանց լաւատես եղբակցութիւններին մասին, որոնք կապված են եւրոպացիներին յայտնի նահանջման հետ: Լրագիրը համաձայն չէ այդ եւրոպացի մասին տուած բացարձակութեան հետ: Ասում են, իբր անձրեւները արգելք կը դնեն եւրոպացիներին, բայց անձրեւները նրանց համար անակնկալ չէին. նոյնպէս կրիտիկայի չէ դիմանում այն կենթադրութիւնը, թէ իբր հիմնակէտից (բազիլ) կտրվելու վախէ է ստիպել եւրոպացիներին նահանջել: Եւրոպական պատերազմական պետերը այդ ևս, ի հարկէ, նկատի են ունեցել: Առ հասարակ, եւրոպական մամուլը մեծ մասը, ըստ երևոյթի, հակված է տեսնել այստեղ եւրոպացիներին կողմից մի խորամանկ մանկավար, որով պատրաստուած են հարուած հասցնել, որտեղ ամենից քիչ են սպառում: Ձայներ կան, որոնք հաստատում են նոյն իսկ, թէ եւրոպացիներին նպատակը— Լեւոստանը հիւսիսից կտրելն է: (H. D.)

Պոս-Արստուրի մասին: «Berl. Localanz.»-ին հետագրում են Տօկիոյից, թէ ռուսաց զորքը Պոս-Արստուրում 28,000 հոգուց է բաղկացած: Պաշտպանողական միջոցները սաստկացրած են: Մակայն Տօկիոյում հաւաստիացում են յայտնում, որ Պոս-Արստուրի առումը ժամանակին խնդիր է: (Hob. Obozr.)

Պաշտպանութիւնը: Որքան տարածութիւնը երկու պատերազմող բանակների մէջ քշանում է, նոյնչափ մօտենում է վճռական ընդհարման րօպէս: Վիեննայի «Neue Freie Presse» նորից հարց է դնում, թէ ինչ կարող է լինել այժմ ամեն մի հակառակորդի պնդումը և վրձնում է հետեւեալ կերպով.

«Եւրոպական բանակի գործողութիւնները կարող են միայն մի նպատակ ունենալ. յետ պահել ռուսական բանակը և ստիպել նրան կռիւ ընդունել: Ռուսները իրանց կողմից, հաւանորեն, ամեն ջանք գործ են դնում, որ առ ժամանակ խուսափեն լուրջ ճակատամարտից: Եթէ զինեալ Կուրօպատկինին աշողլի հասցնել մինչև անձրեւների շրջանը իր ձգձգող բաղադրականութիւնը, այն է մինչև յուլիսի առաջին երեսակը (ն. տ.), այն ժամանակ նա կարող է, հաւանորեն, դիմանալ մինչև սեպտեմբեր իր ներկայ դիրքերում և պէտք չունալ թողնել Լեւոստանը ու Մուկլէնը: Այդ քաղաքներում, որոնք բաղաձիւր ազգաբնակչութիւն ունեն և շատ տներ, ռուսները հեշտութեամբ կարող էին անցկացնել անձրեւային անհանձն շրջանը, բայց փոքր գիւղերում և տնակներում դէպի հիւսիս նահանջելու գծի վրա: Բայց և եւրոպացիները, հարկաւ, ձգգտում են որքան կարելի է շուտ հաստատվել ամառային չոր բնակարաններում և դրա համար դուրս գալ այն լեռնոտ անցքերից, որոնցով այժմ շարժվում են նրանց շարժում սիւնակները: (Новости):

Պոս-Արստուրի պահակախումբը: «Neue Freie Presse» լրագիրը հաղորդում է, Պոս-Արստուրից դուրս եկած ու Ձիֆու հասած մի խումբ եւրոպացիներին և մի ֆրանսիացու պատմա-ծով, թէ Պոս-Արստուրի պահակախումբը, հաշիւով զինուորներին, նաւաստիներին և կամաւորներին, հասնում է 50,000 հոգու: 500 կամայք և զինուորական ծառայութեան անընդունակ 500 տղամարդիկ սպասում են դէպքի մեկնելու: Ռուսները պաշար բաւական կայ և սոված են միայն չինացիները, որոնք փող չունեն (Новости):

«ՄՇԱԿԻ» ՀՅՈՒՍԳԻՐՆԵՐԸ

ՌՈՒՍԱՑ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

25 յունիսի

Պետերբուրգի Մարիապօլի հեռագիրը զիւստը շտաբին յունիսի 24-ից, «Յուսիսի 23-ի առաւօտեան ժամը 7-ին թշնամու հետեակ և ձիւստը զօրամասերը երեւցին Սէնիւլէնի հիւսիսում, մի ձիւստը խումբը 5 էսկադրօնաչափ, զիմից դէպի հետեակ գիւղերը. Լուսնոյն, Սէնիւլէնից 8 վերստ հիւսիս, Յուսիսեանուն, Լուսնոյնից 2 վերստ հիւսիս-արեւելք և Լուսնեանուն՝ 2 վերստ հիւսիս: Նոյն ժամանակ առաւօտեան

5 ժամին թշնամու 3 բաւալիօնաչափ մի զօրամասը սկսեց առաջնադասութիւնը լեռնային շրջանում՝ երկաթուղուց դէպի արեւելք՝ Սիֆանտայի միջով, Սէնիւլէնից 17 վերստ արեւելք, Լիցզեանուն՝ Սիֆանտայից 2 վերստ հիւսիս, Նանտայ Սիֆանտայից 5 վերստ հիւսիս, Ձօնֆուլէնի Նանտայից 1 վերստ հիւսիս և Իւլիւնայու՝ Սէնիւլէնից—Գալչօուի ճանապարհի վրա՝ Սէնիւլէնից 22 վերստ հեռու: Փորձողապետ Չապօյսկին արգելում էր եւրոպացիներին առաջնադասութիւնը մինչև առաւօտեան ժամը 10-ը, երբ՝ տեսնելով որ թշնամին անցել է իր ձախ թիկունքը, ստիպվեց յետ քաշվել: Չօրամասի հրամանատարը, յունիսի 23-ի առաւօտից լսելով լեռններում սաստկացող կրակի ձայնը, նախ դէպի Սեաօիւնէա, Իւլիւնից 4 վերստ հարաւ, ուղարկեց կամաւորներին խումբը դէպի հրաձգութեան կողմը՝ և առաւօտեան 9-ին ինքն էլ ձանապարհ ընկաւ դէպի հարաւ, դիտարկութիւն ունենալով դիմել դէպի Սեաօիւնէա, բայց այդ ժամանակամիջոցում թշնամին, որ հարաւից երկաթուղու երկարութեամբ առաջ էր շարժվել, արդէն գրաւել էր 1 բաւալիօնով և 4 էսկադրօնով Տաօֆեանուրի բարձունքները, երկաթուղու վրա՝ Սէնիւլէնից 11 վերստ հեռու, իսկ գետի աջ ափին՝ Գանդեանուրի և Սիւնիւլէնի գետերի միջև, երկաթուղու գծի մօտերը: ձիւստը նոյնպէս էլ 2 վաշտ և 4 էսկադրօն արգելեցին մեր շարժումները բարձունքների վրա՝ Բաօիւլէաից 4 վերստաչափ արեւելք, երկաթուղու վրա՝ Տաօֆեանուրից 4 վերստ հիւսիս, որտեղով անցնում է Սալազիլից եկող ճանապարհը, երկաթուղու վրա՝ Բաօիւլէաից 8 վերստ հիւսիս և Սեաօիւնէա՝ հետեակ գիւղերով: Իուցզեանուրի, Իւլիւնայուից 2 վերստ հարաւ և Ձօնֆուլէանուն, Սեաօիւնէաից մի վերստ առաւօտ: Յունիսի 23-ի առաւօտեան եւրոպացիները Շանցզուից՝ Ձօնֆուլէանից 3 վերստ արեւմուտք, նոյնպէս ճակատի կողմից առաջ խաղային և հեռուոր շրջանաձև շարժումով Յիլիւնգու գետի վերին մասերի հովտից, Ձիւստի գետի վերին հոսանքում, անցան դէպի Վեաօուլէա, Գալչօուից 13 վերստ հարաւ-արեւելք, այդ ժամանակ մեր մէկ վաշտը պաշտպանում էր լեռնանցքը՝ Սեաօիւնից հարաւ, Շանցզուից 2 վերստ հիւսիս-արեւելք, շատ յաժառ կերպով և յետ քաշվեց թշնամու ճնշումից, կորուստ ունենալով—վաշտի հրամանատարը և 2 օֆիցէրներ վիրաւոր: Յունիսի 23-ի երեկոյեան ժամը 6-ին՝ հակառակորդի 3 բաւալիօն թշնամու թիկունքով տեղաւորվեցին Նանտայի և Ձօնֆուլէանի միջև, առաջնադասութեանը Իւլիւնայուի և Սեաօիւնէաի շրջակայներում և այդ երկու կէտերը եւրոպացիները մարքեցին յունիսի 24-ի առաւօտեան դէմ: Յունիսի 23-ի գործերում՝ այդ ճակատի կողմում եղած կորուստները դեռ ևս անյայտ են: Պարզվեց, որ վիրաւորված են Եւգենի և Կամիլեյիկի պորտալիւնները, սպանված և վիրաւորված են 15-ի չափ զինուորներ: Ընդհանրապէս յունիսի 23-ի ընթացքում նկատվում է թշնամու ամբողջ ճակատի մասերի առաջնադասութիւնը ծովափերից սկսած՝ մինչև Ձիւստի գետափի հովտը: Ուղարկուները յունիսի 22-ին և 23-ին պարզեցին, որ սկսվել է շարժում Սէնիւլէնից դէպի հիւսիս երկաթուղու գծի երկարութիւնով և աւելի արեւելք: շարժվում են թշնամու զօրամասերը՝ մէկ դիւլիկիչափ հետեակներով՝ 2 գունդ ձիւստից և 60 թշնամութիւնով, Յունիսի 24-ի առաւօտեան Սեաօիւնէաի շրջակայքում երեւան հանվեց թշնամու մի ընդարձակ ժամանակաւոր բանակատեղ: Յունիսի 24-ին, առաւօտեան 4 ժամ 30 րօպէից սկսած թշնամին վերսկսեց առաջնադասութիւնը երկաթուղու գծի երկարութեամբ և առաւօտեան ժամը 8-ի մօտերը գրաւեց Բաօիւլէաի մօտի բարձունքները: Մեր առաջնադաս խմբակները հանդիպեցին եւրոպական փոքրիկ առաջնադաս մասերին Երուզաղու և Չապօյսկին լեռնանցքի մօտերը, այդ խաղարկութիւնների ժամանակ մի կողմից անհետ կորաւ: Պողպորուիկ Բալիգան և մի կամաւոր, որոնց յունիսի 20-ի գործում թշնամին կարելի էր մեր զօրքերից, անփնաս վերադարձան: Անձրեւներ չը կային:»

Պետերբուրգի Մարիապօլի հեռագիրը զիւստը շտաբին յունիսի 24-ից, «Յուսիսի 23-ի առաւօտեան ժամը 7-ին թշնամու հետեակ և ձիւստը զօրամասերը երեւցին Սէնիւլէնի հիւսիսում, մի ձիւստը խումբը 5 էսկադրօնաչափ, զիմից դէպի հետեակ գիւղերը. Լուսնոյն, Սէնիւլէնից 8 վերստ հիւսիս, Յուսիսեանուն, Լուսնոյնից 2 վերստ հիւսիս-արեւելք և Լուսնեանուն՝ 2 վերստ հիւսիս: Նոյն ժամանակ առաւօտեան

5 ժամին թշնամու 3 բաւալիօնաչափ մի զօրամասը սկսեց առաջնադասութիւնը լեռնային շրջանում՝ երկաթուղուց դէպի արեւելք՝ Սիֆանտայի միջով, Սէնիւլէնից 17 վերստ արեւելք, Լիցզեանուն՝ Սիֆանտայից 2 վերստ հիւսիս, Նանտայ Սիֆանտայից 5 վերստ հիւսիս, Ձօնֆուլէնի Նանտայից 1 վերստ հիւսիս և Իւլիւնայու՝ Սէնիւլէնից—Գալչօուի ճանապարհի վրա՝ Սէնիւլէնից 22 վերստ հեռու: Փորձողապետ Չապօյսկին արգելում էր եւրոպացիներին առաջնադասութիւնը մինչև առաւօտեան ժամը 10-ը, երբ՝ տեսնելով որ թշնամին անցել է իր ձախ թիկունքը, ստիպվեց յետ քաշվել: Չօրամասի հրամանատարը, յունիսի 23-ի առաւօտից լսելով լեռններում սաստկացող կրակի ձայնը, նախ դէպի Սեաօիւնէա, Իւլիւնից 4 վերստ հարաւ, ուղարկեց կամաւորներին խումբը դէպի հրաձգութեան կողմը՝ և առաւօտեան 9-ին ինքն էլ ձանապարհ ընկաւ դէպի հարաւ, դիտարկութիւն ունենալով դիմել դէպի Սեաօիւնէա, բայց այդ ժամանակամիջոցում թշնամին, որ հարաւից երկաթուղու երկարութեամբ առաջ էր շարժվել, արդէն գրաւել էր 1 բաւալիօնով և 4 էսկադրօնով Տաօֆեանուրի բարձունքները, երկաթուղու վրա՝ Սէնիւլէնից 11 վերստ հեռու, իսկ գետի աջ ափին՝ Գանդեանուրի և Սիւնիւլէնի գետերի միջև, երկաթուղու գծի մօտերը: ձիւստը նոյնպէս էլ 2 վաշտ և 4 էսկադրօն արգելեցին մեր շարժումները բարձունքների վրա՝ Բաօիւլէաից 4 վերստ հիւսիս, որտեղով անցնում է Սալազիլից եկող ճանապարհը, երկաթուղու վրա՝ Բաօիւլէաից 8 վերստ հիւսիս և Սեաօիւնէա՝ հետեակ գիւղերով: Իուցզեանուրի, Իւլիւնայուից 2 վերստ հարաւ և Ձօնֆուլէանուն, Սեաօիւնէաից մի վերստ առաւօտ: Յունիսի 23-ի առաւօտեան եւրոպացիները Շանցզուից՝ Ձօնֆուլէանից 3 վերստ արեւմուտք, նոյնպէս ճակատի կողմից առաջ խաղային և հեռուոր շրջանաձև շարժումով Յիլիւնգու գետի վերին մասերի հովտից, Ձիւստի գետի վերին հոսանքում, անցան դէպի Վեաօուլէա, Գալչօուից 13 վերստ հարաւ-արեւելք, այդ ժամանակ մեր մէկ վաշտը պաշտպանում էր լեռնանցքը՝ Սեաօիւնից հարաւ, Շանցզուից 2 վերստ հիւսիս-արեւելք, շատ յաժառ կերպով և յետ քաշվեց թշնամու ճնշումից, կորուստ ունենալով—վաշտի հրամանատարը և 2 օֆիցէրներ վիրաւոր: Յունիսի 23-ի երեկոյեան ժամը 6-ին՝ հակառակորդի 3 բաւալիօն թշնամու թիկունքով տեղաւորվեցին Նանտայի և Ձօնֆուլէանի միջև, առաջնադասութեանը Իւլիւնայուի և Սեաօիւնէաի շրջակայներում և այդ երկու կէտերը եւրոպացիները մարքեցին յունիսի 24-ի առաւօտեան դէմ: Յունիսի 23-ի գործերում՝ այդ ճակատի կողմում եղած կորուստները դեռ ևս անյայտ են: Պարզվեց, որ վիրաւորված են Եւգենի և Կամիլեյիկի պորտալիւնները, սպանված և վիրաւորված են 15-ի չափ զինուորներ: Ընդհանրապէս յունիսի 23-ի ընթացքում նկատվում է թշնամու ամբողջ ճակատի մասերի առաջնադասութիւնը ծովափերից սկսած՝ մինչև Ձիւստի գետափի հովտը: Ուղարկուները յունիսի 22-ին և 23-ին պարզեցին, որ սկսվել է շարժում Սէնիւլէնից դէպի հիւսիս երկաթուղու գծի երկարութիւնով և աւելի արեւելք: շարժվում են թշնամու զօրամասերը՝ մէկ դիւլիկիչափ հետեակներով՝ 2 գունդ ձիւստից և 60 թշնամութիւնով, Յունիսի 24-ի առաւօտեան Սեաօիւնէաի շրջակայքում երեւան հանվեց թշնամու մի ընդարձակ ժամանակաւոր բանակատեղ: Յունիսի 24-ին, առաւօտեան 4 ժամ 30 րօպէից սկսած թշնամին վերսկսեց առաջնադասութիւնը երկաթուղու գծի երկարութեամբ և առաւօտեան ժամը 8-ի մօտերը գրաւեց Բաօիւլէաի մօտի բարձունքները: Մեր առաջնադաս խմբակները հանդիպեցին եւրոպական փոքրիկ առաջնադաս մասերին Երուզաղու և Չապօյսկին լեռնանցքի մօտերը, այդ խաղարկութիւնների ժամանակ մի կողմից անհետ կորաւ: Պողպորուիկ Բալիգան և մի կամաւոր, որոնց յունիսի 20-ի գործում թշնամին կարելի էր մեր զօրքերից, անփնաս վերադարձան: Անձրեւներ չը կային:»

Պետերբուրգի Մարիապօլի հեռագիրը զիւստը շտաբին յունիսի 24-ից, «Յուսիսի 23-ի առաւօտեան ժամը 7-ին թշնամու հետեակ և ձիւստը զօրամասերը երեւցին Սէնիւլէնի հիւսիսում, մի ձիւստը խումբը 5 էսկադրօնաչափ, զիմից դէպի հետեակ գիւղերը. Լուսնոյն, Սէնիւլէնից 8 վերստ հիւսիս, Յուսիսեանուն, Լուսնոյնից 2 վերստ հիւսիս-արեւելք և Լուսնեանուն՝ 2 վերստ հիւսիս: Նոյն ժամանակ առաւօտեան

ՍՕՖԻԱ: (Դիմադիր շրջաններից): Լաւատեղեակ շրջանները բոլորովին հերքում են «Կօրէնապօնդէնց Բիւրօի» գործակալի հաղորդած այն լուրը, որ Օրիւնիւնի շրջանում տիրող կարիքի մասին եղած տեղեկութիւնները շատ չափազանցված են: Ընդհանրապէս, հաստատուն տեղեկութիւնների համեմատ, ազգաբնակչութեան կարիքը չափազանց շտապողական է և այդ շրջանի սահմաններից էլ դուրս է տարածվում:

ՉԵՐԻՊՈՎՆԻՑ: Պետերբուրգի բօրային վաճառականներին տեսնելու Միլիտարից կապալով վերցրած «Նօվիկ» շոգենաւը Սամարայից և Պերմից վիրաւորներ կրելու համար Վօլգայի վրայով, չորեքշաբթի Չերեպովեցից մեկնեց դէպի Վօլգա: Նա ունի լիակատար բժշկա-առողջապահական կազմ և ժամանակակից տեխնիկական յարմարութիւններ: Չերեպովեցի, Կիւրիլովի և Բիւրօգերի գաւառներում զօրաշարժը կատարված է ապրիլից ի վեր արագութեամբ և ճշգրտութեամբ:

Կ. ՊՈԼԻՍ: Լուսերին նայելով՝ Ռուսաստանը, Ֆրանսիան և Անգլիան բանակցութիւններ են անում թիւրքական սահական հայաբնակ գաւառների բարենորոգութեան ծրագրի վերաբերութեամբ:

ԼՕՆԴՈՆ: («Բէյտէր»): Անգլիական «Չէնտէլէթ» շոգենաւը յունիսի 19-ին բերված է Վլադիվոստօկ և պէտք է սպասէ մաքսանկէզապահ գաւառների վճռին: Նաւը դուրս է եկել Օտարուից Ֆուլան երկաթուղային գերանների բեռով, որոնք աւելի առաջ արգէն հրատարակված են իբրեւ պատերազմական մաքսանկէզապահ իրեր: Շոգենաւը ապահովեցրած է ձերբակալութեան դէմ 40,000 ֆունտ ստէրլինգով. բեռը զնանաւում է 6,000 ֆունտ. ընդհանուր ֆւան է 60,000 ֆունտ ստէրլինգ:

ԿԻԵՎ: Քաղաքային խորհուրդն ընտրեց մի մասնաժողով Ալեքսանդր II կայսրին արձան կանգնեցնելու համար:

ՍՕԿԻՕ: («Բէյտէր»): Այն լուրը, որ ռուսները օգտվում են Յգեաօֆօուից իբր նաւահանգստից, ուր ապաստան են գտնում, այստեղ չեն ընդունում իբրեւ լուրջ: —Այսօր հրատարակված է պաշտօնական հաղորդագրութիւն, որի մէջ ասված է, որ եւրոպական կառավարութիւնը համոզված է Գերմանիայի կողմից չէզոքութիւն պահպանելու մէջ: Ներկայումս պատերազմի բեռնում կատարվում են առաջնադաս կարեւորութիւն ունեցող գործողութիւններ, բայց կառավարութիւնը կարողանում է պահել համարեալ լիակատար գաղտնիք: Դալին գրաւելու օրից սկսած կառավարութիւնը Պոս-Արստուրի պաշարումի մասին լիակատար լուրիւն է պահել: Եթէ Եւրոպայում ստացվում էլ էին զանազան աղբիւրներից, մասնաւոր չինական, անկապ տեղեկութիւններ, դրանց հրատարակելը կամ արտասահման հաղորդելն արգելված է՝ ծանր պատժի երկիւղով: Ոչ բերող պաշարող բանակում, ոչ Օկուի և ոչ էլ Դագուշանի բանակներում չը կայ ոչ մի պատերազմական թղթակից. Կուրօլի բանակում եղած օտար պատերազմական գործակալները իրաւունք չունեն դուրս գալու իրանց ցոյց տուած երկու կիրովետր տրամագիծ ունեցող շրջանից:

ՉԻՖՈՒ: (Բէյտէր) Լեւոստանի արեւելեան ափից եկած մի չինացի հաղորդում է, որ եւրոպական մի զինվոր յունիսի 22-ին հասել է Դագուշանի լեռան հիւսիս-արեւելեան լանջին, որի գագաթը Պոս-Արստուրից հազիւ 3 մղոն հեռու լինի: Այդ զինվորն առաջ էր շարժվում լեռնային կամաններով, իսկ մի ուրիշ զինվոր շարունակում էր ուղին գլխաւոր ճանապարհով՝ դէպի ծովափնային բանակի կողմը: Այդ զինուոր հասնելու համար նա պէտք է գնայ բաց տեղով. դրա փոխարէն՝ հենց որ եւրոպական զինվորն ամրանայ Դագուշանի լեռան վրա, ծովափնային բանակն ընդհանրապէս անհնարին կը լինի պաշտպանել:

ՉԻՖՈՒ: (Բեյտէրի վրայով): Անձրեւների ժամանակ Պոս-Արստուրի պաշարումը շարունակվելու է: Եւրոպական բոլոր պաշարողական արտիլերիան Դալին է ափ հասնում: Եւրոպացիների նորեւս գրաւած դիրքերն ամրացված են. նրանք չինել են խրամատներ:

ՊԱՐԻՉ: («Journal Officiel»-ում յունիսի 29-ին կը հրատարակվի միաբանական զարդաների փակման հրամանագիրը: Օրէնքն անյապաղ կը գործադրվի այն միաբանութիւնների վերաբերութեամբ, որոնց մէջ միաբանական զարդաների փոխարէն կարելի կը լինի բաց անել աշխարհական զարդաներ:

ՍՕՖԻԱ: (Դիմադիր շրջաններից): Հայոց

պատերազմը Բ. Դրանը նորից դիմում արեց՝ մշտապէս բաշխողութիւնի կատարութեան հետ թարկվող հայերի կեանքի և գոյքի ապահովութեան համար եռանդուն միջոցներ ձեռնարկելու վերաբերութեամբ:

26 յունիսի
Կ. ՊՈԼԻՍ: Ռուսական դեսպան Չինովիեֆը ընդունվեց Սուլթանից՝ արձակուրդից վերադարձած լինելու պատճառով:

ՏՕԿԻՕ: («Բէյտէր»): Լուրջ ճակատամարտից յետոյ զինեալ Օկուս յունիսի 25-ին գրաւեց Գալչօուս:

ՊԱՐԻՉ: Ամբողջ օրը անձրեւ է գալիս. երեւում է, որ անձրեւների շրջանը սկսվեց: Կարմիր խաչի այստեղի հիմնարկութիւնները վերաբնակեց համար այստեղ ժամանեց անհասարակ Նարիշկինը:

ԲԱՆԴՈՒ: Քաղաքային վարչութիւնը որոշեց հրաւիրել անհրաժեշտ թուով բժիշկներ՝ ամառական 200 բուրլի ուժերով և բժշկական մարմնի անդամներին արձակուրդ այլ ևս չը տալ: Քաղաքային խորհուրդն անասան վարել բաց արեց վարչութեանը առողջապահական կարիքներին համար: Նաւահանգստի վարչութիւնը որոշել է քննել Բագուի նաւահանգիստը մշտնոգ բոլոր նաւերը:

ՊԱՐԻՉՎ: Երէկ Պարկովի նահանգական դատարանում հարց ու փորձի են

